

Konkurences padome

Pārskats par situāciju tirgos, kuros 2016. gadā Konkurences padome atļāva tirgus dalībnieku paziņotās vienošanās un apvienošanās

Ievads

1. Pārskats veidots ar mērķi attīstīt esošo Konkurences padomes (turpmāk – KP) praksi apkopot iestādes sniegto vērtējumu par situāciju tirgos, kuros tika atļautas dalībnieku paziņotās vienošanās¹ un apvienošanās², lai ilgtermiņā nodrošinātu konsekventu pieeju padziļinātas tirgus situācijas izpētei un konsolidācijas pazīmju uzraudzību.
2. Pārskats sagatavots par 2016. gadu, ievērojot un pilnveidojot [līdzšinējo praksi](#).
3. Balstoties uz KP iekšējās statistikas datiem, izpētīta konkurences situācijas attīstība konkrētajos tirgos, kas definēti pēc Eiropas Savienības [saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas NACE sistēmas otrās redakcijas](#) (turpmāk – NACE 2), īpaši iezīmējot iespējamo konsolidācijas tendenču pastāvēšanu atsevišķajos tirgos.

KP lēmumu raksturojums tirgus dalībnieku paziņoto vienošanos un apvienošanas gadījumos 2016. gadā

4. 2016. gadā KP kopumā pieņēma 13 lēmumus (skat. [Pielikumu](#)) 11 apvienošanās lietās un divās paziņoto vienošanos lietās, kopumā ietekmējot 12 nozares un vairāk nekā 15 definētos konkrētos tirgos. Tiešā vai pastarpinātā veidā tie ietekmēja tirgus koncentrāciju tādās Latvijas nacionālās tautsaimniecības nozarēs kā nespécializētā mazumtirdzniecība, piena pārstrāde, dzērienu vairumtirdzniecība, nedzīvības apdrošināšana u.c.
5. Visos gadījumos minētie lēmumi ir bijuši atļaujoši, kas nozīmē, ka KP skatījumā vērtējamās paziņotās vienošanās un apvienošanās neatstāja negatīvu ietekmi uz konkurences situācijas attīstību attiecīgajos konkrētajos tirgos.
6. Iepriekšminēto lēmumu pieņemšanas tendenci lielā mērā var skaidrot ar nekonstatētiem nelabvēlīgiem apstākļiem un/vai konkurences vidi apdraudošiem riskiem konkrētajos tirgos.

¹ Saskaņā ar [Konkurences likuma I Nodaļas 1. panta 11. punktā](#) noteiktu definīciju un [Konkurences likuma III Nodaļas 11. panta trešajā daļā](#) noteiktajiem paziņošanas nosacījumiem.

² Saskaņā ar [Konkurences likuma IV Nodaļas 15. pantā](#) noteiktu definīciju un paziņošanas nosacījumiem.

7. Pārsvārā apvienošanās darījumos tika iesaistīti vairāk nekā divi tirgus dalībnieki, vienlaikus atsevišķos gadījumos tika vērtēta arī saistīto uzņēmumu ietekme uz plānoto darījumu sekām konkurences tiesību kontekstā.
8. KP paredz, ka piena pārstrādes tirgū nacionālo ražotāju konsolidācijas rezultātā ilgtermiņā varētu stiprināties eksportspēja. Tāpat KP konstatēja, ka apvienošanās rezultātā būtiski nemainās tirgus struktūra un konkurence, kā arī neveidojas dominējošs stāvoklis nevienā no ietekmētajiem tirgiem.
9. Nedzīvības apdrošināšanas tirgū notika vietējā tirgus dalībnieka integrēšana starptautiska mēroga apdrošinātāja portfeli, īstermiņā saglabājot esošo zīmolu un turpinot sniegt pakalpojumus gan Latvijā, gan citās Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalstīs. Tirgus dalībnieku apvienošanās pamatojums bija palielināt uzņēmumu konkurētspēju, piedāvājot jaunus un pievilcīgus pakalpojumus. Ņemot vērā pastāvošās ienesīguma likmes Latvijas apdrošinātāju portfeļos un attiecīgā konkrētā tirgus koncentrācijas līmeņa dinamiku, tajā skaitā palielinoties starptautiski pārstāvētu uzņēmumu īpatsvaram, KP konstatēja, ka apvienošanās rezultātā nerodas un nenostiprinās tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis, kā arī netiek būtiski samazināta konkurence OCTA, galvojumu apdrošināšanas un palīdzības (ceļojumu) apdrošināšanas tirgū Latvijas Republikas teritorijā, līdz ar to apvienošanās ir atļaujama.
10. Apvienošanās darījumi, kuri skāra nedzīvības apdrošināšanas nozari un banku sektoru, bija sagaidāmas, ņemot vērā esošo pieprasījumā līmeni un peļņas gūšanas iespējas plašākajos starptautiskajos tirgos. Tāpat ņemamas vērā tirgus struktūras un esošās attīstības tendences³, tajā skaitā arī makroekonomiskās⁴ sekas. Kā dažus attiecīgajos sektoros esošās mērenās konsolidācijas tendences stimulējošus faktorus var minēt svārstošo komerciālo atdevi, augstu konkurences līmeni, salīdzinoši zemas pakalpojumu sniegšanas cenas (ES kontekstā) un esošo patērētāju pirktspējas līmeni.
11. Veicot apvienošanās darījumu novērtējumu veselības aprūpes un laboratorisko izmeklējumu tirgos, KP konstatēja, ka administratīvo, normatīvo un finansiālo barjeru pastāvēšanas dēļ tirgus dalībnieki meklē dažādas vertikālās sadarbības iespējas. Piemēram, neatkarīgās laboratorijas slēdz nomas līgumus ar ārstniecības iestādēm, lai ārstniecības iestādes pacientiem uz vietas būtu ērti pieejami to piedāvātie laboratorisko izmeklējumu pakalpojumi, piedalās ārstniecības iestāžu izsludinātajos iepirkumos par laboratorisko izmeklējumu pakalpojumu sniegšanu, specializējas uz specifisku laboratorisko izmeklējumu pakalpojumu sniegšanu.
12. KP, izvērtējot veselības aprūpes un laboratorisko izmeklējumu tirgus dalībnieku sniegto informāciju, secina, ka normatīvā regulējuma prasību izpilde ir laikietilpīgs un dārgs process, kas ierobežo jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu konkrētajos tirgos.

³ Jakobsons, A., Schaub, W.C.(2014). Riga Business School. RBS Center for Competitiveness White Paper: [Study on the Present Competitive Performance and Future Prospects of the Banking Industry in Latvia](#).

⁴ Latvijas Banka (2016). [Finanšu Stabilitātes Pārskats 2016](#).

13. Paziņoto apvienošanas jomā lielākais īpatsvars (gan iesaistīto tirgus dalībnieku skaita, gan kopējo gadījumu skaita, gan finansiālās ietekmes ziņā) ir bijis mazumtirdzniecības nespecializētajos veikalos, kuros galvenokārt pārdod pārtikas preces, dzērienus vai tabakas izstrādājumus, tirgum. 2016. gadā atļauto specializētās vairumtirdzniecības un specializētās mazumtirdzniecības apvienošanas gadījumu skaits un ietekmēto tirgu lielums ļauj secināt, ka parādās mērenās konsolidācijas tendences preču piegādes ķēžu gala posmā.
14. Ņemot vērā iepriekš minētās konsolidācijas tendences potenciālo spēju radīt negatīvas sekas plaša patēriņa preču mazumtirdzniecības konkrētajos tirgos, KP veica maizes mazumtirdzniecības monitoringu. Tajā KP pārliecinājās, ka mazumtirgotāju cenas tiek veidotas saskaņā ar individuāli izstrādāto stratēģiju, ņemot vērā kopējo izmaksu struktūras specifiku, kā arī pastāvīgi sekojot līdzi un pielāgojoties vispārējai konkurences situācijai maizes tirgū, regulāri veicot konkurentu maizes cenu uzraudzību.
15. KP skatījumā maizes cenu līdžību dažādos veikalos var izskaidrot ar konkrētā tirgus specifiku – preces gala cenas veikalu plauktos ir publiski pieejamas un intensīvi reklamētas. Tā rezultātā konkurentiem ir iespējas brīvi sekot līdzi situācijai tirgū, veicot konkurentu cenu salīdzināšanu un nereti radot situācijas, kad atsevišķu maizes veidu cenas sakrīt dažādu mazumtirdzniecības tīklu veikalos.
16. Paziņoto vienošanos jomā īpaši izceļams ir franšīzes līgums par mājsaimniecības elektronisko preču mazumtirdzniecību, kura galvenais mērķis bija veicināt mazo tirdzniecības vietu (franšīzes sistēmas dalībnieku) konkurētspēju ar lielajiem elektronisko preču mazumtirdzniecības uzņēmumiem, nodrošinot klientu apkalpošanu pēc vienotiem principiem, kā arī izmantojot vienotu zīmolu. Vienošanās tika atļauta, jo KP secināja, ka franšīzes sistēmas dalībnieku tirgus daļa mazumtirdzniecībā nepārsniedz normatīvajos aktos noteiktos sliekšņus, turklāt tika saņemti pietiekoši daudz pierādījumu par faktu, ka interneta veikali spēj izdarīt cenu spiedienu uz fiziskajiem veikaliem. Tas nozīmē, ka interneta veikali kopumā samazina franšīzes sistēmas, kas veidosies vienošanās rezultātā, ietekmi uz mazumtirdzniecības tirgu.
17. KP apvienošanās darījumu izvērtēšanā rūpīgi analizē ietekmi tirgos, kuros ir konkurences ierobežojuma riski, un vispusīgi novērtē dažādus apstākļus (esošo pieprasījumu, piedāvājumu, pastāvošās barjeras un riskus, kā arī citus ietekmes faktoros). Katrā no gadījumiem kādam no apstākļiem var būt izšķirošāka loma tirgus noteikšanā. Piemēram, vērtējot apvienošanās mazumtirdzniecības tirgos, rūpīgi izvērtējami tieši pieprasījuma puses apstākļi, kas kalpo kā būtiska indikācija gan konkrētās preces tirgus, gan konkrētā ģeogrāfiskā tirgus noteikšanā. Tādējādi saglabājas šaurāka tirgus definīcijas noteikšanas iespējas dažādos mazumtirdzniecības tirgos, segmentējot, piemēram, pēc lieluma un piedāvāta sortimenta, specializācijas, kas no pieprasījuma puses varētu būt kā izšķirošs apstāklis.
18. Respektējot iepriekš minētos atzinumus un savlaicīgi atbildot uz jauniem izaicinājumiem, KP 2016. gadā turpināja iedibināt jaunas lietu vērtēšanas prakses. Piemēram, vērtējot apvienošanas ziņojumus mazumtirdzniecības

jomā, KP uzsāka izmantot izohronu metodes (kura paredz laika un stabila patēriņa, kā arī citu būtisku ietekmes faktoru iekļaušanu analīzes tvērumā, vērtējot iepirkšanas vietu aptveršanas zonu) izmantošanu, ar kuru noteica konkrēto ģeogrāfisko tirgu robežas.

19. Šīs metodes tiks izmantotas arī turpmāk, jo, ņemot vērā esošās tendences, var prognozēt mērenu konsolidācijas tendenču attīstību vairākos preču un pakalpojumu izplatīšanas kanālos, tajā skaitā specializētajā un nespecializētajā mazumtirdzniecībā.

Secinājumi

20. KP lēmumi apvienošanās lietās ir ietekmējuši konkurences attīstību kopumā 947 889 709,10 eiro lielā Latvijas nacionālās tautsaimniecības segmentā (skat. [Pielikumu](#)).
21. KP lēmumi paziņoto vienošanos lietās ir ietekmējuši konkurences attīstību kopumā 83 402 726,00 eiro lielā Latvijas nacionālās tautsaimniecības segmentā (skat. [Pielikumu](#)).
22. KP lēmumi paziņoto vienošanos un apvienošanās lietās ir ietekmējuši konkurences attīstību kopumā 1 031 292 435,10 eiro lielā Latvijas nacionālās tautsaimniecības segmentā (skat. [Pielikumu](#)).
23. Veiktais novērtējums ļauj secināt, ka lielākais īpatsvars gan iesaistīto tirgus dalībnieku skaita, gan kopējo apvienošanos gadījumu skaita, gan finansiālās ietekmes ziņā bijis mazumtirdzniecības nespecializētajos veikalos, kuros galvenokārt pārdod pārtikas preces, dzērienus vai tabakas izstrādājumus, tirgum. Tam iesaistīto uzņēmumu apgrozījuma lieluma aspektā seko lauksaimniecības preču, tabakas izstrādājumu un lopbarības vairumtirdzniecības un piena pārstrādes tirgus.
24. Vairums no 2016. gadā atļautajām paziņotajām vienošanās un apvienošanās bija tiešā veidā saistītas ar preču izplatītāju savstarpējo integrāciju vairumtirdzniecības un/vai mazumtirdzniecības līmenī. 26,35 % no apvienošanās ietekmētās finanšu plūsmas veidojās specializētās un nespecializētās vairumtirdzniecības darījumos, kamēr 41,92% – specializētās un nespecializētās mazumtirdzniecības darījumos, tajā skaitā plaša patēriņa preču mazumtirdzniecības konkrētajos tirgos. Vienlaikus 86,27% no paziņoto vienošanos ietekmētajām tirgus kapacitātēm bija saistītas ar specializēto mazumtirdzniecību uz franšīzes līgumu pamata (sk. [Pielikumu](#)).
25. Ņemot vērā KP 2016. gadā veikto analīzi apvienošanās lietās, var secināt, ka nacionālā kapitāla konsolidācija (tajā skaitā lauksaimniecības produktu pārstrādes nozarēs) notiek ārvalstu investoru ieguldījumu Latvijas aktīvos mērena kāpuma kontekstā (īpaši finanšu pakalpojumu sniegšanas jomā). Tas ļauj secināt par ražošanas jaudu un pakalpojumu sniegšanas infrastruktūras koncentrēšanos ar mērķi noturēt Latvijas tautsaimniecību veidojošo nozaru starptautisku konkurētspēju un attīstīt tajās iesaistīto uzņēmumu darbības komerciālo rentabilitāti.

26. Atsevišķos gadījumos tirgus dalībnieku apvienošanās joprojām turpina sekmēt relatīvi vājš pieprasījums vietējā tirgū un attiecīgo tirgu kopējais apjoms, kura nepietiekamais pieaugums ierobežo komercdarbības paplašināšanas iespējas.
27. Ražošanas uzņēmumu eksportspēja, kas ir tiešā veidā atkarīga no sasniegtā "apjoma efekta" līmeņa, sekmē jaudu konsolidāciju, tai skaitā vairākās lauksaimniecības produktu pārstrādes jomās. Savukārt pakalpojumu sniegšanas jomā koncentrācija tiek būtiski ietekmēta ar vietējās klientūras struktūru, specifiku un maksātspēju, attiecīgajiem faktoriem ņemoties arvien svarīgāku lomu tajos pakalpojumu sniegšanas un preču piegādes ķēdes posmos, kas ir tiešā veidā saistīti ar gala patērētāju piesaistīšanu, lojālas klientu bāzes izveidošanu un pakāpenisko nacionālo produktu virzīšanu, balstoties uz Latvijas iekšējos konkrētajos tirgos panāktā patēriņa līmeni.
28. [2016. gada sākumā paustās](#) KP prognozes daļēji izpildījās. 2016. gadā tirgus dalībnieki turpināja apvienot pārstrādes jaudas, piemēram, piena un piena produktu ražošanas nozarē. Pastiprinājās arī aktīvu pārņemšanas tendences mazumtirdzniecības konkrētajos tirgos. Vienlaikus būtiski samazinājās konsolidācijas tendences degvielas mazumtirdzniecības konkrētajos tirgos.
29. Kaut arī situācija ir atšķirīga katrā lokālā tirgū, tomēr kopumā nespecializētās mazumtirdzniecības jomā, KP skatījumā, joprojām var novērot konkurences trūkumu. Joprojām starp lielajiem un mazajiem (apgrozījuma un tirdzniecības tīklu blīvuma ziņā) tirgus dalībniekiem vērojama nepatiekamas konkurences situācijā, kad mazākie mazumtirgotāji faktiski izdara efektīvu konkurences spiedienu tikai savā starpā. Mazākajiem mazumtirgotājiem ir ierobežotas iespējas darboties un attīstīties multifunkcionālos iepirkšanās centros, ņemot vērā, ka to skaits ir salīdzinoši neliels un tajos ir vērojama izteikta lielo mazumtirdzniecības tīklu līdera pozīcija. Mazākiem mazumtirgotājiem ir nepieciešams stiprināt savu konkurētspēju, lai spētu izdarīt efektīvu konkurences spiedienu uz lielākajiem tirgus dalībniekiem, kas rezultētos patērētāju izvēles iespēju līmeņa kāpumā.
30. Vienlaikus var secināt par vietējo un reģionālo tirgu pakāpenisko, bet pastāvīgo konvergenci, kas vidējā termiņā nozīmē gan plašākas patēriņa iespējas, gan inovatīvu risinājumu ieviešanu vairākās uzņēmējdarbības jomās. Vienlaikus tas rada sīvāku konkurenci, secīgi un ar augstu varbūtības pakāpi stimulējot tādas situācijas rašanos, kurā uzņēmēji var būt spiesti ne tikai pielāgoties mainīgajai komercvidei un dinamiskās konkurences apstākļiem, bet arī racionāli stimulēti piedāvāt jaunus, tai skaitā tehnoloģiskos risinājumus esošā patēriņa kvalitatīvai (un kvantitatīvi pietiekošai) apmierināšanai.
31. Tirgiem ar augstām ienesīguma likmēm kļūstot arvien mazāk pieejamiem un to skaitam samazinoties, komercdarbība tiks papildināta ar jaunajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, tai skaitā e-platformām, kuras var potenciāli sekmēt tāda tautsaimnieciska fenomena kā "dalīšanas ekonomika" (*sharing economy*) izplatīšanos Latvijas vairākās nozarēs,

tādejādi radot nepieciešamību stiprināt KP kapacitātes un zināšanas attiecīgajā jomā.

32. 2017. gadā KP, it īpaši vērtējot starptautiskos apvienošanās darījumus, turpinās konsekventi stiprināt pārrobežu profesionālās saiknes, sadarbojoties ar Eiropas Savienības institūcijām, dalībvalstīm un citām starptautiskajām organizācijām.

KP 2016. gada lēmumu par tirgus dalībnieku paziņotām vienošanās un apvienošanās apkopojums

Lēmuma numurs un nosaukums [§]	NACE 2 klasifikācija		Dalībnieku skaits	Apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums, EUR	Īpatsvars
	Kods	Skaidrojums			
KL\5-4\16\4* <i>Par kopīgas izšķirošas ietekmes iegūšanu AS "Rautakesko"</i>	46.73. 47.52.	Kokmateriālu, būvmateriālu un sanitārtehnikas ierīču vairumtirdzniecība; Metālizstrādājumu, krāsu un stikla mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	2	[45 000 000 – 65 000 000]	[1,00% – 5,00%]
KL\5-4\16\1* <i>SIA "Linās Agro" iegūstot izšķirošu ietekmi pār SIA "LATFERT" un SIA "PALEO"</i>	46.21.	Graudu, sēklu, neapstrādātas tabakas un lopbarības vairumtirdzniecība	3	[120 000 000 – 140 000 000]	[10,00% – 20,00%]
KL\5-4\16\6* <i>Par UAB "Bite Lietuva" un UAB "Spainetos Prekybos Sistema" apvienošanas</i>	47.42.	Telekomunikāciju iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	3	[60 000 000 – 80 000 000]	[5,00% – 10,00%]
2645/15/7.2.2./11* <i>Par AS „POLIKLĪNIKA” un SIA „Centrālā laboratorija” bapvienošanas</i>	86.90.	Pārējā darbība veselības aizsardzības jomā	7	[15 000 000 – 35 000 000]	[1,00% – 5,00%]
KL\5-4\16\8* <i>Par Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības "LATRAPŠ" un SIA "Latvijas Piens" apvienošanas</i>	10.51.	Piena pārstrāde un siera ražošana	3	[100 000 000 – 120 000 000]	[10,00% – 20,00%]
288/16/5-4/1* <i>Par "VIENNA INSURANCE GROUP AG Wiener Versicherung Gruppe" un AAS "BTA Baltic Insurance Company" apvienošanas</i>	65.12.	Apdrošināšana, izņemot dzīvības apdrošināšanu	2	[65 000 000 – 85 000 000]	[5,00% – 10,00%]
KL\5-4\16\12* <i>Par kopīgas izšķirošas ietekmes iegūšanu pār UAB "Šeštoji projekto bendrovė" un UAB "Šeštoji projekto bendrovė" un SIA "MD Galerija Azur" apvienošanas</i>	68.20.	Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana	3	[95 000 000 – 115 000 000]	[10,00% – 20,00%]
KL\5-4\16\11* <i>Par SIA "MAXIMA Latvija" ziņojumu par nomas tiesību iegūšanu;</i> KL\5-4\16\14* <i>Par SIA "Firma Madara 89 Īpašumi", SIA firma "Antaris" un AS "NIDL" apvienošanas;</i> KL\5-4\16\17* <i>Par SIA "Baltstor" saīsināto ziņojumu par apvienošanas.</i>	47.11.	Mazumtirdzniecība nespecializētajos veikalos, kuros galvenokārt pārdod pārtikas preces, dzērienus vai tabaku	7	[235 000 000 – 255 000 000]	[20,00% – 30,00%]
KL\5-4\16\18* <i>Par SIA "Amber Beverage Group" un AS "Interbaltija AG" ziņojumu par apvienošanas</i>	46.34.	Dzērienu vairumtirdzniecība	2	[105 000 000 – 125 000 000]	[10,00% – 20,00%]
630/16/5-3/2** <i>Par SIA "Latvijas propāna gāze" un SIA "Eko gāze" vienošanas</i>	47.30.	Degvielas mazumtirdzniecība degvielas uzpildes stacijās	2	[5 000 000 – 25 000 000]	[1,00% – 5,00%]
KL\5-3\16\5** <i>Par SIA "Proks" ziņojumiem par franšizes līgumiem</i>	47.54.	Mājsaimniecības elektroierīču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	10	[65 000 000 – 85 000 000]	[5,00% – 10,00%]
Kopā			44,00	1 031 292 435,10	100,00%

§ – Lēmumu pilnais teksts ir pieejami [KP mājaslapā](#).

* – Lēmumi paziņoto apvienošanas lietās;

** – Lēmumi paziņoto vienošanas lietās.